

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

2017

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Memorandamo ona o na le maqephe a 8.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1**

- 1.1 E ne e se e le dilemo/E ne e le dilemo tse ngata/E ne e le nako e telele/ e ne e se e le dilemo tse sa bolelwang/dilemo. ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (1)
- 1.2 O ile a tlalwa ke maswabi/o ile a utlwa bohloko mme dikeledi tsa keketla marameng a hae/a hlokofoala/a sithabela maikutlo/a swaba/a thefuleha maikutlo. ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (1)
- 1.3 O ile a thabela Moemedi a ba a mo hoeletsa/ha a mo sheba o ile a 'tlwaela' sefahleho sa hae/o ile mmita ka lebitso la hae/o ile a kgotsa ka thabo mme a mmita ka lebitso. ✓ (1)
- 1.4 A toboketsa katleho ya monna ya neng a fihla ka koloi/a hlalosa hore monna enwa o ne a hlile a atlehile haholo/e ne e le morui/e ne e le moruihadi/ motho ya tswetseng pele bophelong ba hae/e ne e le motho ya sa hlokeng letho bophelong/e ne e le motho ya nang le tjhelete/e ne e le sekgorane. ✓ (1)
- 1.5 O ile a bona phethoho e tshosang sefahlehong sa monna wa hae/o bone ha monna a fihla pele ho nako ya hae ya ho tjhaisa/o ne a shebahala a kgathetse haholo sefahlehong/o ne a qala ho mmona a le ka mokgwa oo a neng a le ka wona/a le jwalo. ✓
[Mohopolo wa sehlooho: Ha mohlalobuwa bua ka phethoho e sa tiwaelehang sefahlehong sa Moemedi, a nepe] (1)
- 1.6 E ne e le moemedi wa baithuti, a lwanela ditokelo tsa bona sekolong mme ba mo reha lebitso leo/e ne e le modulasetulo wa RCL kapa SRC yaba o fuwa lebitso lena/Ba ne ba ananela hore o a ba lwanela/o a ba buella. ✓✓
[Mohopolo wa sehlooho: Ha mohlalobuwa bua ka ho ba lwanela/ emela/ buella baithuti, a nepe] (2)
- 1.7 Moemedi o ile a dulela ho buella baithuti ba bang sekolong yaba o hloka nako ya dithuto tsa hae. ✓✓
[Mohopolo wa sehlooho: Ha mohlalobuwa a bontshitse hore Moemedi o ile a ya le kgongwana hodimo ka baka la dintho tseo a neng a di etsa yaba o lebala ka dithuto tsa hae, a nepe] (2)
- 1.8 Ba ne ba tshaba ho sitelwa/ho mo kgentsha/ho mo halefisa/ho mo kwatisa/ho mo fosetsa/ho ba kgahlanong le Moemedi. ✓
[Mohopolo wa sehlooho: Ha mohlalobuwa a bontshitse hore ba tshaba ho ngangisana le yena le ho mo fetohela, a nepe] (1)

- 1.9 E bontsha hore ke motho ya neng a tella/o a itshwabela/ha a kgone ho amohela maemo a tlase ao a leng ho ona/o bontsha boikgantsho/boikgohomoso. ✓✓ (2)
- 1.10 Ke mafosi. Ho hloleha ha hae sekolong ho bakilwe ke ho bapala ha hae le ho se tsotelle mosebetsi wa hae wa sekolo/Batswadi ba ne ba ntse ba batla ho mo ruta feela Moemedi a tlohela sekolo ka boyena. ✓✓ (2)
- 1.11 C/ho lwana ntwana e kgolo. ✓ (1)
- 1.12 Mongodi o re bolella hore Moemedi o ile a hopola ditaba tse mpe, tse swabisang tseo a neng a di bua ha a soma bana ba seng ba atlehile kajeno le tseo a neng a di etsa/ Moemedi o ne a itshwabela ha a hopola dipuo tsa hae tse mpe ka batho bana ba atlehileng kajeno. ✓ (1)
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (1)
- 1.13 E, ke mo utlwela bohloko hobane ha a ka a kgona ho sebedisa boetapele ba hae ho ikatlehisa/ka tsela e mo tswelang molemo/O Iwanetse ba bang empa yena a hloka ya tla mo emela/e ne e le ngwana mme a sa tsebe seo a se etsang. (2)
- KAPA
- Tjhe, ha ke mo utlwele bohloko hobane o ikentse, o ne a bapala sekolong ho e na le hore a ithute/Ngwana mahana ho jwetswa o bonwa ka dikgapa/motho o kotula seo a se jetseng. ✓✓ (2)
- 1.14 Leha Moemedi a ile a nka nako e telele a senya bophelo ba hae, qetellong ya ditaba o ile a ithuta a ba a finyella yunibesithing/a atleha. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]**
- 1.15 Maoto a phahame/ba a matha/Ditae di fokaela moyeng/Meriri ya banana e fofa moyeng/ho matha ha bona ho supa hore ba tshwenngwa ke hore ba morao nakong. ✓ (1)
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (1)
- 1.16 Ho bontsha hore sekolo se se se kene/nako e se e ile/nako ya ho kena ha sekolo e se e fetile. ✓ (1)
- 1.17 O kgathetse matla/ O tenehile/o tenehetse bana bana ba fihlang kamorao ho nako/o ngongorehile/o nyahame/o tshwenyehile/o kgathatsehile. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 1.18 E bontsha hantle hore bana ba mathang ba mathela sekolong/diphaposeng tsa boithutelo le hore motho ya emeng heheng ke titjhere/e matlafatsa mohopolo wa hore ditaba tsena di etsahala sekolong. ✓✓ (2)

- 1.19 Ba tla sitiswa ke lerata le ho feresela ha baithuti ba fihlileng kamorao ho nako/Ba a sitiseha ha ba ntse ba rutwa/ho ka etsahala hore titjhere a kgutlele morao ka mosebetsi wa hae/ba senyetsa ba bang nako. ✓✓ (2)
- 1.20 Tema ya B e bontsha hore baithuti bana ba a ikitlaetsa ba mathela sekolong, ha ba batle ha bophelo ba bona bo ka senyeha jwalo ka ha ho ile ha etsahala ho Moemedi Temeng ya A/ Ha o sa ka wa ikemisetsa ka dithuto tsa hao, bophelo ba hao bo ka senyeha jwalo ka ha ho etsahetse ho Moemedi/Tema ya B e tshehetsa Tema ya A ka ho bontsha hore thuto e bohlokwa. ✓✓ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****TEMA YA C**

Batswadi ba thuse bana ba bona ho nka diqeto tse nepahetseng ✓ mme ba tiise letsoho kgalemelong ya bana. ✓ Ha bana ba utswitse thepa e kgutlisetswe morao. ✓ Batswadi ba bue ka dintle le dimpe tse etswang ke bana ba bona ✓ hape ba batle thuso ho ditsebi ha ngwana a ba hlola. ✓ Ba ele hloko mananeo le dipale tse shebellwang ke bana ho thibela hore ba se ke ba ba morusu. ✓ Ba kgothaleitse bana ho ithuta haholo ka bophelo. ✓ Ba thoholetse diketso tse ntle tsa bana ✓ mme ba iphe nako ya ho ba le bana ba bona. ✓

Palo ya mantswa (92). Hlokomela hore dintlha di robedi mme mohlahlobuwa o lokela ho ngola tse 7 feela.

QOTSO		DINTLHA	
1	'Kruger o re batswadi ba na le tshusumetso e kgolo baneng ba bona le qetong tseo ba di etsang.'	A	Batswadi ba thuse bana ba bona ho nka diqeto tse nepahetseng. ✓
2	'O bolela hore ha ho motswadi ya ka thabelang ha ngwana wa hae a tshwarwa ke mapolesa, kahoo batswadi ba lokela ho tiisa letsoho kgalemelong ya bana ba rona.'	B	Batswadi ba tiise letsoho kgalemelong ya bana. ✓
3	'O re ha ngwana a tla ka thepa e utswitsweng motswadi o lokela ho e kgutlisetse moo e tswang teng.'	C	Thepa e utswitsweng e kgutlisetswe morao. ✓
4	'O re hangata batswadi ba atisa ho qoqa ka dintho tse ntle tseo bana ba bona ba di etsang, empa ha ba bue ka tse mpe tseo ba di etsang. Ba bang ba bona ha ba tshabe ho emela bana ba bona leha ba bona hore ba phoso.'	D	Batswadi ba bue ka dintle le dimpe tse etswang ke bana ba bona. ✓
5	'O re ha ngwana wa hao a o tlala matsoho, o se ke wa tshaba ho batla thuso ho ditsebi tse kang mapolesa, basebeletsi ba setjhaba, baruti le ba bang.'	E	Ba batle thuso ho ditsebi ha ngwana a o hlola. ✓
6	'O re motswadi o lokela ho ela hloko mananeo le dipale tseo bana ba di shebellang thelebesheneng. Thibela bana ho shebella dipale tse tletseng morusu kaha di ka ba ruta botlokotsebe.'	F	Ba ele hloko mananeo le dipale tse shebellwang ke bana ho thibela hore ba se ke ba ba morusu. ✓
7	'Batswadi ba se ke ba sheba diketso tse mpe feela tse etswang ke bana ba bona. Ha ngwana a etsa dintho tse ntle, batswadi ba mo thoholetse. Sena se thusa ngwana ho kgetha tse ntle ho tse mpe.'	G	Diketso tse ntle tsa bana di thoholetswe. ✓
8	'Batswadi ba tlamehile ho ipha nako ya ho ba le bana ba bona. Ngwana ha a lemoha hore o a ratwa ha a nahane ka botlokotsebe.'	H	Iphe nako ya ho ba le bana ba hao. ✓
Palo ya mantswa (92). Mohlahlobuwa o lokela ho ngola dintlha tse 7 feela.			

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO:

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

- **Kabo ya matshwao:**
  - Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le 1 bakeng sa ntlha ya sehlooho).
  - Matshwao a 3 bakeng sa puo
  - Matshwao kaofela: 10
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:**
  - Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le 1
  - Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2
  - Ha dintlha tse 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di le jwalo:**
  - Diqotso tse 6–7: se fane ka matshwao bakeng sa puo
  - Diqotso tse 1–5: fana ka letshwao le 1 bakeng sa puo

ELA HLOKO:

- **Palo ya mantswe:**
  - Batshwayi ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
  - Se ke wa hula matshwao haeba bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse. Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihla palong ya mantswe e behilweng, ebe o emisa moo.

Mohlala

Puo	Polelo/Polelwana			Palo ya mantswe
Sesotho	Ke	a	tsamaya	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO TSA PUO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3: PAPATSO****TEMA YA D**

- 3.1 Se reretswe bommamalapa. ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (1)
- 3.2 Mengolo ya boholo bo fapaneng/ditshwantsho tsa makotikoti a tlhapi. ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (1)
- 3.3 Ho bontsha hore tlhapi eo e entswe ka moro wa tamati. ✓ (1)
- 3.4 A hohela/susumetsa bareki ho reka sehlahiswa/a tsosolosa thahasello ya bareki hore ba reke se bapatswang/a susumetsa/ngoka bareki ho reka tlhapi ka bongata/a tiiseletsa bareki hore ba tla fumana tse ngatanyana ka tjehelete e nyane. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 3.5 Ka lebaka la ho qaqisa le ho hlakisa sehlahiswa se bapatswang hore ke Glenryck/ho tsebahatsa sehlahiswa se bapatswang/ho bontsha borente ba tlhapi e bapatswang/ho qaqisa lebitso la sehlahiswa se bapatswang. ✓ (1)
- 3.6 Ho bontsha hore ditlhapi tseo ha di tshwane/ho hohela batho ba ratang tatso tse fapaneng/ho qaqisa hore e fumaneha ka ditatso tse pedi tse fapaneng/e matlafatsa mohopolo wa hore moreki o fumana tse pedi ha a reka/ho qaqisa mefuta e mmedi/ditatso tse pedi tseo sehlahiswa se fumanehang ka tsona/ se fa moreki monyetla wa ho kgetha pakeng tsa tlhapi ya tamati le ya tjhilisi. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 3.7 'Sejo sa Mmalelapa e mong le e mong'. Ha se bommalelapa feela ba ka rekang sejo sena; le boralelapa le bana ba ka nna ba se reka. ✓✓ (2)

[10]**POTSO YA 4: KHATHUNU****TEMA YA E**

- 4.1 Di etsahala ka phaposeng ya ho phehela/kitjhineng le ka phaposeng ya borobalo/kamoreng. ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (1)

- 4.2 Dijana tse ditshila tse tletseng ka sinking/mafura a qaphaleditseng lebotla/dipitsa le dipane tse kgenathetseng dijo/mahe a tjhwatlehetseng hodima raka/selae sa bohobe se welang rakeng/mokotlana wa teye o wetseng pela lehe le tjhwatlehileng/✓kopi e qhalang mokedikedi/ diraka/dikhabothe tse ditshila. ✓
- [Tshwaya tse pedi feela]** (2)
- 4.3 Thousetara e kopaneng le metsi e bile e ntse e kubella mosi✓/mafura a tlohang paneng a rothela hodima setofo.✓ (2)
- 4.4 A thabo/a kgotsofalo/a ho tsota le ho ananela monna ya nang le tlhokomelo✓ hobane sefahleho sa hae se bontsha pososelo/se bontsha ho thabela seo monna a mo etsetsang sona.✓ (2)
- 4.5 O tlo ja a sa hlapa matsoho/O ntse a pholla ntja pele a ja/O tlo ja a sa hlapa meno/O tlo ja a e so hlape.✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (1)
- 4.6 Ke letshwao la lerato leo monna enwa a ratang mosadi wa hae ka lona.✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 5: TEMA YA PROSA

- 5.1 Moriri wa nkgono Mmaselepe o se o **taba**.
Nkgono o **taba** senifi sa hae ka lekgala le omisitsweng la nto silwa. ✓✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 5.2 Tshepo o ile a utlwa bohloko **hobane/hoba** a/o ile a etselletswa ka hore o behile dipekere setulong sa Moruti./Tshepo o ile a utlwa bohloko **kaha** a/o ile a etselletswa ka hore o behile dipekere setulong sa Moruti./Tshepo o ile a utlwa bohloko ha a etselletswa ka hore o behile dipekere setulong sa Moruti. ✓✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 5.3 5.3.1 behilwe/behuwe ✓ (1)
- 5.3.2 ithuta/rutwa ✓ (1)
- 5.4 **Tihalosonyana/Tihaloswana** eo Tshepo a lekileng ho e etsa ya se ke ya amohelwa. ✓ (1)
- 5.5 Ha matsatsi a ntse a feta Tshepo a elellwa hore mofuthu oo a o tlaetseng wa bophelo o ntse o **ngatafala/eketseha/ata** sekolong.✓ (1)
- 5.6 Ke lekile ka makgetlo ho mo lemosa kotsi ya seo feela ka **tea kalala**. ✓✓ (2)
- [10]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70